

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра підприємництва, торгівлі та прикладної економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Виконала: студентка 4 курсу,
Групи ПТБД-41
Спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Волкова (Гелин) Вероніка Михайлівна

Науковий керівник:
старший викладач кафедри підприємництва,
торгівлі та прикладної економіки
Ціжма Оксана Анатоліївна

Рецензент
д.е.н., професор, завідувач кафедри
менеджменту і маркетингу
Романюк Михайло Дмитрович

Івано-Франківськ – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	7
1.1. Економічний зміст поняття «територіальна громада»	7
1.2. Підприємництво як чинник економічного зростання територіальних громад	8
1.3. Вплив децентралізації на розвиток підприємництва	9
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СПАСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	11
2.1. Загальна характеристика Спаської територіальної громад	11
2.2. Державні та місцеві програми підтримки підприємництва в територіальній громаді	18
2.3. Соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток підприємництва в територіальній громаді	22
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	36
3.1. Стратегії стимулювання підприємництва на рівні територіальної громади	37
3.2. Інвестиційний клімат територіальної громади та залучення міжнародних партнерів для розвитку підприємництва	39
3.3. Основні ризики для підприємницької діяльності та шляхи їх мінімізації	43
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Сучасні територіальні громади відіграють ключову роль у соціально-економічному розвитку країни, адже саме на їхньому рівні формується сприятливе середовище для підприємницької діяльності. Розвиток підприємництва в територіальних громадах є важливим чинником економічного зростання, створення робочих місць, підвищення рівня добробуту населення та ефективного використання місцевих ресурсів.

Однак, поряд із значними перспективами, розвиток підприємництва в громадах супроводжується низкою ризиків та викликів. До них можна віднести адміністративні бар'єри, недостатню підтримку з боку держави, конкуренцію з великими корпораціями, нестабільність законодавства та фінансові труднощі. Важливим завданням є пошук ефективних механізмів підтримки малого та середнього бізнесу, які сприятимуть його сталому розвитку в умовах сучасних економічних реалій.

Актуальність дослідження. Актуальність даної теми зумовлена зростаючою роллю територіальних громад у формуванні економічної стабільності країни. У сучасних умовах децентралізації та розвитку місцевого самоврядування територіальні громади отримують нові можливості для підтримки підприємництва, що сприяє підвищенню їхньої фінансової незалежності та ефективному використанню місцевих ресурсів. Водночас наявність адміністративних, фінансових та законодавчих бар'єрів ускладнює цей процес, що вимагає наукового аналізу та розробки відповідних рішень.

Дослідження перспектив та ризиків розвитку підприємництва в територіальних громадах є важливим для розробки ефективних механізмів державної та місцевої підтримки бізнесу, оптимізації регуляторного середовища, створення умов для залучення інвестицій і забезпечення економічного зростання на місцевому рівні. Виявлення ключових проблем і можливостей дозволить визначити

напрямки подальшого розвитку підприємництва, що сприятиме сталому розвитку громад та підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

Метою даного дослідження є аналіз перспектив і ризиків розвитку підприємництва в територіальних громадах, а також розробка рекомендацій щодо покращення умов для ведення бізнесу та мінімізації можливих загроз.

Для досягнення цієї мети було поставлено такі **завдання**:

- дослідити теоретичні засади розвитку підприємництва у територіальних громадах;
- визначити основні чинники, що впливають на підприємницьку діяльність на місцевому рівні;
- проаналізувати існуючі ризики та бар'єри для розвитку бізнесу;
- оцінити перспективи та можливості підтримки підприємництва з боку держави та місцевої влади;
- запропонувати механізми стимулювання розвитку підприємницької діяльності в територіальних громадах.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку підприємницької діяльності в територіальних громадах України, їх вплив на економічний розвиток регіонів та формування конкурентного середовища. Особливу увагу приділено ролі малого та середнього бізнесу як основного драйвера місцевої економіки, а також механізмам його підтримки на рівні громади.

Предметом дослідження є перспективи та ризики розвитку підприємництва в територіальних громадах, механізми державної та місцевої підтримки, а також фактори, що впливають на ефективність підприємницької діяльності в сучасних умовах. До таких факторів належать рівень фінансової забезпеченості підприємців, доступність кредитних ресурсів, наявність інфраструктури підтримки бізнесу, а також вплив глобальних економічних тенденцій на місцевий підприємницький сектор.

Крім того, у дослідженні розглядаються сучасні інструменти стимулювання підприємницької активності, такі як податкові пільги, програми грантової підтримки, створення бізнес-інкубаторів та технологічних парків, а також можливості залучення інвестиційних ресурсів для розвитку місцевого бізнесу.

Методологія та наукові підходи. У процесі дослідження використано комплекс наукових методів та підходів, які забезпечують всебічний аналіз проблеми. Основу дослідження становить системний підхід, що дозволяє розглянути підприємництво як складну соціально-економічну систему, яка взаємодіє з різними факторами зовнішнього середовища.

Застосовано такі методи:

- аналіз і синтез – для визначення основних тенденцій розвитку підприємництва в територіальних громадах;
- метод порівняльного аналізу – для виявлення відмінностей у розвитку підприємництва в різних громадах;
- статистичний метод – для обробки та інтерпретації даних щодо підприємницької активності;
- метод експертного оцінювання – для отримання думок фахівців щодо ефективності механізмів підтримки бізнесу;
- соціологічні методи (опитування, анкетування) – для вивчення проблем, з якими стикаються підприємці на місцевому рівні.

Методологічною основою дослідження є поєднання емпіричних та теоретичних методів, що дозволяє отримати комплексне уявлення про особливості розвитку підприємництва в територіальних громадах та визначити оптимальні шляхи його стимулювання.

Практична значущість дослідження. Практична значущість дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності підприємницької діяльності в територіальних громадах. Отримані результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування, державними установами,

підприємцями та інвесторами для розробки стратегій підтримки бізнесу та поліпшення економічного клімату в громадах.

Зокрема, дослідження може бути корисним для:

- формування програм підтримки малого та середнього бізнесу на рівні територіальних громад;
- оптимізації механізмів залучення інвестицій та розвитку інфраструктури;
- визначення ключових бар'єрів та розробки шляхів їх усунення;
- використання даних для підготовки державних та регіональних програм розвитку підприємництва;
- створення ефективної системи партнерства між бізнесом, владою та громадськими організаціями.

Таким чином, результати дослідження можуть сприяти зростанню підприємницької активності, підвищенню рівня зайнятості населення, зменшенню економічних диспропорцій між регіонами та загальному соціально-економічному розвитку країни.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Розвиток підприємництва є ключовим фактором економічного зростання територіальних громад. В умовах децентралізації громади отримали більше повноважень у сфері економічного планування, що дозволяє ефективніше управляти ресурсами та створювати сприятливі умови для бізнесу. Підприємницька активність сприяє підвищенню рівня зайнятості, зростанню доходів місцевих бюджетів і розвитку соціальної інфраструктури. Важливим аспектом є підтримка малого та середнього бізнесу, який є основою місцевої економіки та драйвером інновацій.

Дана робота розглядає теоретичні засади розвитку підприємництва в територіальних громадах, аналізує їх економічний зміст, значення для економічного зростання та вплив децентралізації на ділову активність.

1.1. Економічний зміст поняття «територіальна громада»

Територіальна громада – це адміністративно-територіальна одиниця, що має власні органи місцевого самоврядування, територіальні межі, населення та економічну базу. Вона виконує управлінські, соціальні та економічні функції, забезпечуючи належний рівень життєдіяльності для своїх мешканців.

З економічної точки зору, територіальна громада є суб'єктом господарювання, що управляє фінансовими, земельними та природними ресурсами, сприяє розвитку підприємництва та формує сприятливий бізнес-клімат. Головними джерелами доходів громад є:

- податкові надходження (місцеві податки та збори, частка державних податків).

- державні субвенції та дотації.
- надходження від підприємницької діяльності комунальних підприємств.
- інвестиційні та грантові кошти.

Ефективне використання цих ресурсів дозволяє громаді створювати умови для залучення підприємців, інвесторів та розвитку економіки.

1.2. Підприємництво як чинник економічного зростання територіальних громад

Підприємництво відіграє важливу роль у розвитку громади, оскільки:

- Сприяє створенню нових робочих місць – підприємці відкривають нові бізнеси, що збільшує зайнятість населення.
- Збільшує надходження до місцевого бюджету – податкові відрахування підприємств формують значну частину доходів громади.
- Розширює ринок послуг і товарів – розвиток підприємницької діяльності підвищує рівень життя населення.
- Стимулює інновації та розвиток інфраструктури – бізнес інвестує в нові технології, що підвищує ефективність місцевої економіки.

З метою стимулювання підприємницької активності громади можуть застосовувати такі механізми:

- Програми фінансової підтримки (гранти, кредити, пільгові умови оподаткування).
- Навчальні та консультаційні програми для підприємців.
- Спрощення адміністративних процедур і зменшення регуляторного навантаження.
- Розвиток інфраструктури, необхідної для ведення бізнесу (дороги, логістика, комунікації).

Таким чином, підприємництво є важливим фактором підвищення економічної стійкості територіальних громад та забезпечення їхнього соціально-економічного розвитку.

1.3.Вплив децентралізації на розвиток підприємництва

Процес децентралізації в Україні, розпочатий у 2014 році, значно розширив можливості територіальних громад у сфері економічного розвитку. Основними перевагами децентралізації для підприємництва є:

- Фінансова автономія громад – збільшення частки податкових надходжень, які залишаються на місцях, дозволяє громадам самостійно фінансувати програми підтримки бізнесу.
- Спрощення адміністративних процедур – місцеві органи самоврядування мають змогу швидше ухвалювати рішення щодо розвитку бізнесу, надання дозволів та ліцензій.
- Підвищення конкуренції між громадами – створення сприятливих умов для бізнесу стає фактором економічного зростання та конкурентної боротьби між громадами за інвесторів.
- Залучення міжнародних грантів і програм підтримки – громади отримали доступ до прямих інвестицій і фінансування від міжнародних донорів.

Попри значні переваги, децентралізація також створила виклики, такі як нерівномірний розподіл ресурсів між громадами, необхідність покращення компетентності місцевих управлінців та ризику корупції. Вирішення цих проблем потребує впровадження прозорих механізмів розподілу ресурсів, ефективного менеджменту та активної участі громади у процесах ухвалення рішень.

Розвиток підприємництва в територіальних громадах є невід’ємною складовою їхнього економічного зростання. Територіальні громади, які мають фінансову та адміністративну автономію, можуть самостійно впливати на

створення сприятливого бізнес-клімату, залучати інвестиції та підтримувати місцевих підприємців. Децентралізація стала важливим кроком у напрямку посилення економічної стійкості громад, проте її ефективність залежить від спроможності місцевої влади реалізовувати стратегії розвитку бізнесу.

Впровадження програм підтримки підприємців, вдосконалення інфраструктури та формування сприятливого інвестиційного клімату дозволять територіальним громадам досягти сталого економічного розвитку та покращити рівень життя населення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СПАСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Підприємництво відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку територіальних громад, зокрема в умовах децентралізації, коли громади отримують більше можливостей для самостійного управління своїми ресурсами. Спаська територіальна громада (ТГ) є яскравим прикладом місцевого розвитку, де підприємницька діяльність стає ключовим фактором забезпечення економічної стабільності, зростання доходів населення та покращення інфраструктури.

В умовах сучасних економічних викликів підприємницька активність у Спаській ТГ визначається низкою факторів, зокрема географічним розташуванням, демографічними характеристиками, рівнем розвитку інфраструктури та місцевою економічною політикою. Аналіз стану підприємництва дозволяє визначити основні тенденції, проблеми та перспективи розвитку громади.

Основні аспекти, які розглядаються в даному розділі:

1. Загальна характеристика Спаської територіальної громади та її економічного потенціалу.
2. Оцінка кількості та видів підприємницької діяльності у громаді.
3. Аналіз державних та місцевих програм підтримки бізнесу.
4. Вплив інвестиційного клімату на розвиток підприємництва.
5. Основні проблеми, що гальмують зростання підприємницької активності.

Проведений аналіз допоможе оцінити перспективи розвитку підприємництва в Спаській ТГ, виявити можливості для залучення інвестицій та розробити рекомендації щодо покращення умов ведення бізнесу на місцевому рівні.

2.1. Загальна характеристика Спаської територіальної громади

Мальовничі Карпати вражають своєю таємничістю, унікальною природною красою та неповторною атмосферою. Безкраї вічнозелені ліси, величні гірські хребти, стрімкі ріки та прозорі водоспади залишають незабутнє враження в кожного, хто хоча б раз побував у цьому чарівному куточку України. Тут, серед мальовничих ландшафтів та чистого гірського повітря, розташована Спаська сільська рада Калуського району Івано-Франківської області – осередок багатовікової історії, самобутніх традицій і глибокої духовної спадщини Бойківщини.

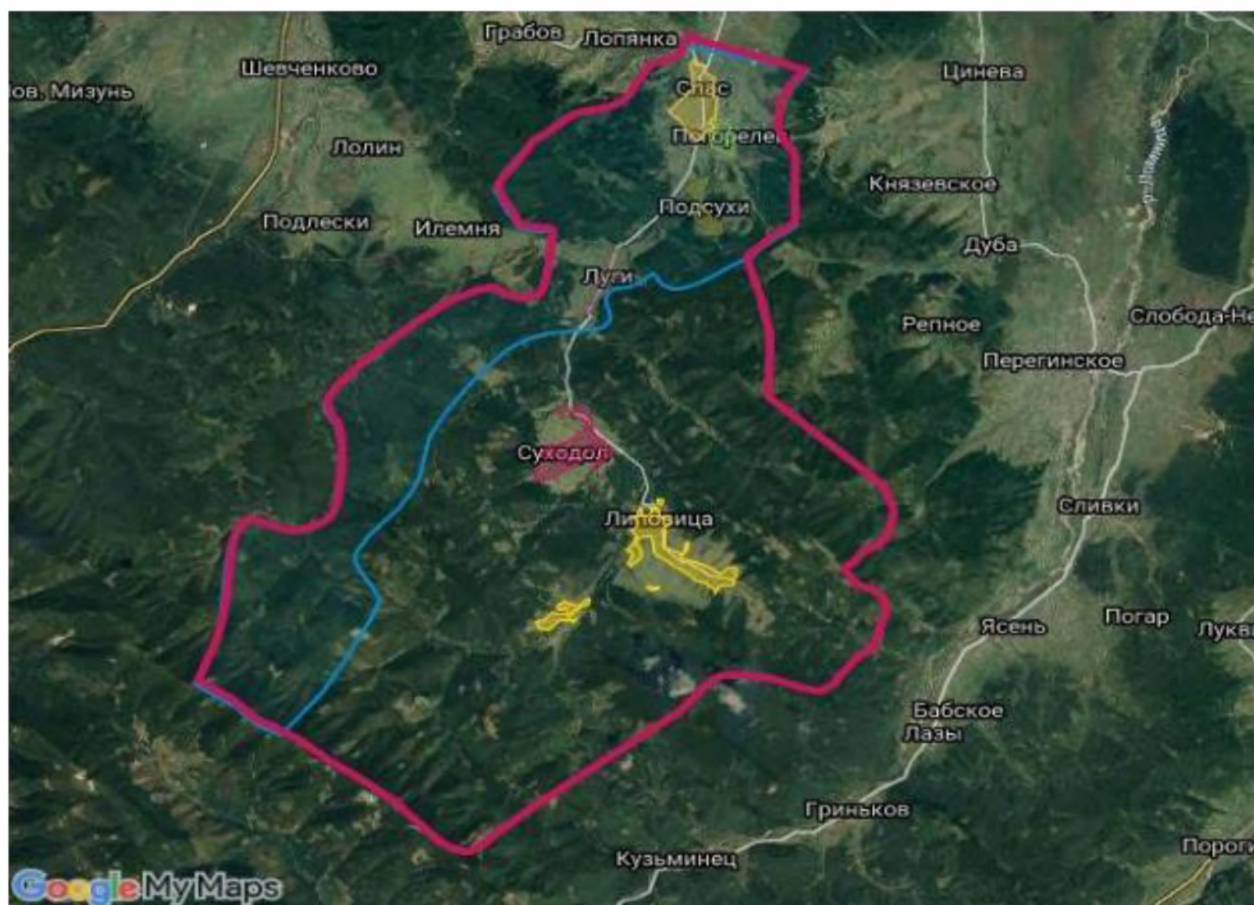

Рис.1.1. Спаська сільська територіальна громада на карті Івано-Франківської області.

Цей край славиться своїми культурними надбаннями, працьовитими людьми та неповторною архітектурою, що збереглася з давніх часів. Тут можна відчутися справжній дух бойківської культури, яка проявляється у всьому: від традиційного житла й народного мистецтва до звичаїв і обрядів, що передаються з покоління в покоління. Спаська громада не лише береже свою історію, а й активно розвивається, зберігаючи природні багатства, підтримуючи місцеве підприємництво та залучаючи туристів, які прагнуть відчутися автентичну атмосферу Карпатського регіону.

Поєднання унікального природного середовища, гостинності місцевих жителів та глибокого історичного коріння робить Спаську територіальну громаду особливим місцем, де кожен може знайти натхнення, спокій і гармонію з природою.

У Спаській сільській територіальній громаді процес децентралізації розпочався у 2017 році (рішення сесії сільської ради від 12.09.2017 р. №76-14/2017 «Про добровільне об'єднання територіальних громад»), під час якого було створено об'єднану територіальну громаду, до складу якої увійшли такі населені пункти: с. Спас, с. Погорілець, с. Підсухи та с. Луги. Проте, у 2020 р. територія громади розширила свої межі, у зв'язку з приєднанням сіл Суходіл та Липовиця.

Загальна площа Спаської громади становить 234,66 км², а населення — 6054 мешканців станом на 2024 рік.

Демографічна ситуація

Демографічна ситуація в Спаській громаді відображає загальноукраїнські тенденції сільських територій. Спостерігається поступове зменшення чисельності населення, що зумовлено міграцією молоді до міст у пошуках кращих можливостей для освіти та працевлаштування. Це призводить до старіння населення та зменшення трудового потенціалу громади.

Таблиця 1

**Чисельність населення Спаської сільської територіальної громади в
розрізі населених пунктів (осіб, 2020 - 2024 рр.)**

Населені пункти	2020	2021	2022	2023	2024
Спас	1845	1814	1820	1831	1835
Погорілець	425	426	424	405	405
Підсухи	227	220	233	236	237
Луги	879	873	846	849	852
Суходіл	-	1262	1247	1247	1240
Липовиця	-	1495	1482	1485	1485
СТГ	3376	6090	6052	6053	6054

На жаль, динаміка демографічних процесів за період державної незалежності України має негативний характер. Ситуація в рази погіршилась з початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України.

Таблиця 2

**Природний приріст населення Спаської сільської територіальної
громади (осіб).**

Населені пункти	01.01.2024		
	Народжені	Померлі	Природний приріст
Спас	15	29	-14
Погорілець	1	7	-6
Підсухи	0	1	-1
Луги	3	11	-8
Суходіл	3	11	-8

Липовиця	9	12	-3
Разом по СТГ	31	71	-40

Однак, наявність природних ресурсів та розвиток місцевого підприємництва можуть стати факторами, що утримають молодь у громаді та залучать нових мешканців. Розвиток туристичної галузі, зокрема зеленого туризму, може стати додатковим стимулом для зростання населення.

Економічна діяльність

Економіка Спаської громади базується на кількох ключових секторах:

– Сільське господарство: Родючі землі та сприятливий клімат дозволяють вирощувати різноманітні сільськогосподарські культури. Розвинене тваринництво, зокрема вирощування великої рогатої худоби та вівчарство.

– Лісове господарство: Близькість до лісових масивів сприяє розвитку лісозаготівлі та деревообробної промисловості. Це створює робочі місця та забезпечує надходження до місцевого бюджету.

– Мале та середнє підприємництво: У громаді функціонують підприємства з виробництва будівельних матеріалів, харчової промисловості та сфери послуг. Місцеві підприємці активно розвивають торгівлю та надають різноманітні послуги населенню.

– Туризм: Природні ландшафти, чисте повітря та культурна спадщина створюють передумови для розвитку туризму. Організація фестивалів, ярмарків та інших заходів може залучити туристів та стимулювати економічну активність.

Інфраструктура

Розвиток інфраструктури є ключовим фактором для забезпечення комфортного проживання мешканців та стимулювання економічної діяльності:

– Транспортна інфраструктура: Дороги місцевого значення потребують модернізації для покращення сполучення між селами громади та з обласним центром. Розвиток транспортної мережі сприятиме залученню інвесторів та розвитку туризму.

– Комунальна інфраструктура: Забезпечення якісного водопостачання, водовідведення та енергопостачання є пріоритетом для місцевої влади. Реалізація проектів з енергоефективності дозволить зменшити витрати та покращити екологічну ситуацію.

– Соціальна інфраструктура: У громаді функціонують заклади освіти, охорони здоров'я та культури. Покращення матеріально-технічної бази цих закладів сприятиме підвищенню якості життя мешканців.

Екологічний стан

– Збереження екологічного балансу є важливим завданням для Спаської громади:

– Ліси та водойми: Необхідно забезпечити раціональне використання лісових ресурсів та охорону водних об'єктів від забруднення.

– Відходи: Впровадження системи роздільного збору та переробки відходів допоможе зменшити негативний вплив на навколишнє середовище.

– Екологічна освіта: Проведення просвітницьких заходів серед населення сприятиме формуванню екологічної свідомості та відповідального ставлення до природи.

Культурна спадщина

Культурна спадщина Спаської територіальної громади відіграє важливу роль у збереженні історичної пам'яті, розвитку туризму та формуванні місцевої ідентичності. Громада багата на історичні та архітектурні пам'ятки, що відображають традиції та особливості регіону.

Архітектурні пам'ятки:

Давні церкви та каплиці, що мають історичне та мистецьке значення.

Традиційні дерев'яні хати, які відображають етнографічні особливості регіону.

Старовинні мости та колишні шляхетські мастки, що можуть стати об'єктами туристичних маршрутів.

Фольклор та народна творчість:

У Спаській ТГ збереглися традиції народного мистецтва, зокрема вишивка, ткацтво та різьблення по дереву.

Проводяться фольклорні фестивалі, де місцеві мешканці демонструють традиційні ремесла, національні костюми та звичаї.

Музеї та культурні установи:

Функціонують краєзнавчі музеї, які зберігають історичні артефакти, старовинні документи та предмети побуту.

Будинки культури та бібліотеки проводять заходи, спрямовані на популяризацію місцевої культури.

Свята та фестивалі:

Щорічно в громаді проходять культурні заходи, присвячені релігійним та національним святam, які сприяють збереженню традицій та залученню туристів.

Відбуваються гастрономічні фестивалі, де популяризуються місцеві страви та кулінарні традиції.

Таким чином, культурна спадщина громади є важливим ресурсом для її соціально-економічного розвитку, оскільки сприяє розвитку туризму, підвищенню інвестиційної привабливості регіону та збереженню національної ідентичності.

2.2. Державні та місцеві програми підтримки підприємництва в територіальній громаді

Підприємництво є важливим чинником економічного розвитку територіальних громад, оскільки сприяє створенню робочих місць, збільшенню податкових надходжень і підвищенню рівня життя населення. Державні та місцеві програми підтримки підприємництва відіграють значну роль у стимулюванні бізнес-активності, особливо в сільських громадах, таких як Спаська територіальна громада (ТГ). У цій роботі розгляну основні державні та місцеві ініціативи, спрямовані на розвиток малого та середнього бізнесу, аналізую їх вплив на місцеву економіку та пропоную шляхи підвищення ефективності підтримки підприємництва в громаді.

1. Державні програми підтримки підприємництва

Держава реалізує низку програм, спрямованих на підтримку підприємців, зокрема в малих громадах. Основні з них:

Програма "єРобота"

1. Передбачає надання грантів для старту або розширення власного бізнесу.
2. Фінансується за рахунок державного бюджету та міжнародних партнерів.

3. Підприємці можуть отримати кошти на закупівлю обладнання, сировини та оренду приміщень.

Доступні кредити 5-7-9%

1. Держава надає пільгові кредити для мікро-, малого та середнього бізнесу.
2. Основна мета – стимулювання виробничої діяльності, зменшення фінансового навантаження на підприємців.
3. Умови передбачають знижену відсоткову ставку залежно від кількості створених робочих місць.

Грантові програми Європейського Союзу та USAID

1. Фінансова та технічна допомога для підприємців, що займаються інноваційними проєктами.
2. Окремі програми спрямовані на розвиток жіночого підприємництва та аграрного бізнесу.

Програма розвитку кооперативів

1. Підтримка фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів.
2. Дотації на модернізацію виробничих потужностей, купівлю техніки та маркетингові дослідження.

2. Місцеві програми підтримки підприємництва в Спаській ТГ

Спаська сільська рада реалізує ряд місцевих програм, спрямованих на покращення бізнес-клімату:

Програма сприяння розвитку малого та середнього бізнесу

1. Надання консультативної допомоги підприємцям.
2. Організація навчальних семінарів і тренінгів.
3. Виділення земельних ділянок під бізнес-проєкти.

Фонд підтримки підприємництва Спаської ТГ

1. Фінансова допомога малим підприємствам через місцеві гранти.
2. Співпраця з банками для зменшення відсоткових ставок за кредитами.
3. Програми мікрокредитування для стартапів.

Підтримка соціального підприємництва

1. Створення підприємств, що надають соціальні послуги.
2. Надання податкових пільг для соціально відповідального бізнесу.
3. Впровадження партнерських проєктів між громадою та підприємцями.

Розвиток туристичної інфраструктури

1. Фінансова підтримка бізнесів, пов'язаних із зеленим туризмом.
2. Стимулювання відкриття готелів, кемпінгів та екотуристичних баз.
3. Просування місцевого туризму через рекламні кампанії.
3. Вплив програм підтримки на підприємництво в громаді

Реалізація державних і місцевих програм сприяє економічному зростанню громади, зокрема:

- Збільшення кількості суб'єктів підприємництва – завдяки грантовій підтримці та доступному кредитуванню.
- Покращення інфраструктури – розвиток доріг, зв'язку та комунальних послуг спрощує ведення бізнесу.
- Зростання рівня зайнятості – нові підприємства створюють робочі місця для місцевого населення.
- Розвиток кооперації між підприємцями – об'єднання фермерів у кооперативи для спільної реалізації продукції.

4. Проблеми реалізації програм підтримки підприємництва

Попри позитивні результати, існують проблеми:

- Недостатня інформованість підприємців про можливості державних та місцевих програм.
- Бюрократичні складнощі у процесі отримання грантів та кредитів.

- Низький рівень цифровізації бізнесу – потреба в сучасних інформаційних платформах для взаємодії між підприємцями та владою.

- Обмежене фінансування – нестача коштів у місцевому бюджеті для реалізації всіх програм.

5. Рекомендації щодо вдосконалення програм підтримки

Для підвищення ефективності програм необхідно:

- Підвищити рівень обізнаності підприємців через консультаційні центри та онлайн-платформи.

- Спрощення процедур подачі заявок на фінансування та гранти.

- Збільшення місцевого фінансування через залучення інвесторів та міжнародних партнерів.

- Розвиток цифрових сервісів – створення електронного реєстру підприємців громади.

- Створення бізнес-інкубаторів для підтримки стартапів і молодих підприємців.

Державні та місцеві програми підтримки підприємництва в Спаській ТГ відіграють важливу роль у розвитку економіки громади. Вони сприяють створенню сприятливого бізнес-середовища, стимулюють відкриття нових підприємств і покращують рівень зайнятості населення. Однак для досягнення максимального ефекту необхідно вдосконалювати механізми реалізації програм, підвищувати їх доступність та залучати додаткові джерела фінансування. Впровадження сучасних інструментів підтримки, цифрових технологій та координація між державними та місцевими ініціативами дозволять значно покращити підприємницьке середовище в громаді.

2.3. Соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток підприємництва в територіальній громаді

Розвиток підприємництва в територіальних громадах значною мірою залежить від впливу соціально-економічних факторів. Спаська територіальна громада (ТГ), як і багато інших громад в Україні, має свої унікальні особливості, які визначають її економічний потенціал. Вплив демографічних, інфраструктурних, фінансових та соціально-культурних факторів на розвиток підприємницької діяльності в громаді є предметом детального аналізу. У цій роботі розглядаються основні соціально-економічні чинники, що впливають на бізнес-середовище Спаської ТГ, визначаються ключові проблеми та перспективи для розвитку місцевого підприємництва.

SWOT – аналіз

Сильні сторони (S - strengths) - аналіз внутрішніх можливостей, які є притаманні громаді та від належного їх використання сприятимуть розвитку (потрібно тримати їх в якості сильних, на основі яких відбуватиметься подальший розвиток);

Слабкі сторони (W - weaknesses) - аналіз внутрішніх чинників, які є слабкою ланкою громади, якщо їх не усунути, вони будуть перешкоджати її розвитку (потрібно мінімізувати їх вплив);

Можливості (O - opportunities) - аналіз зовнішніх факторів, які безпосередньо не залежать від поведінки спільноти громади, але які можна розглядати як можливість та після вжиття відповідних заходів, можуть використовуватися в якості факторів, що сприяють розвитку суспільства;

Загрози (T - threats) - це тенденції або події в зовнішньому середовищі, які під час відсутності відповідної реакції організації спричиняють значне погіршення стану організації на шляху до виконання своїх планів.

Таблиця

SWOT - аналіз Спаської СТГ

	СИЛЬНІ СТОРОНИ		СЛАБКІ СТОРОНИ	
	Найменування	Опис / деталізація	Найменування	Опис / деталізація
ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ	1. Наявні поклади корисних копалин та мінеральної сировини	На території громади наявні родовища, нафти та газу. Існують 30 діючих свердловин	1. Мала кількість населення та тенденція його скорочення	У громаді проживає 3338 жителів. Зв'язку з трудовою міграцією існує тенденція до скорочення населення. Кількість жіночого населення перевищує чоловіче.
	2. Наявний енергетичний транзитний потенціал	Через територію громади проходить два міжнародні трубопроводи – «Уренгой – Помари – Ужгород» та «Прогрес»	2. Поганий стан комунальних доріг та критично поганий стан доріг місцевого значення загального користування	Дороги потребують капітального ремонту. Наразі незадовільний стан доріг частково нівелює вигідність географічного розташування в частині транспортної доступності (автошляхами)
	3. Вигідне географічне розташування громади	Вигідність територіального розміщення обумовлена такими чинниками: розміщена на території Карпатського макрорегіону, віддаленість від збройного конфлікту на сході України; розташування в прикордонній області –	3. Непроведена інвентаризація землі та відсутні оновлені генеральні плани населених пунктів	Через відсутність повноцінного обліку земель, громада не володіє інформацією про свій реальний земельний фонд. Зокрема, немає можливості підготувати інвестиційні пропозиції для бізнесу

		можливість для участі в проектах / програмах транскордонного співробітництва; близькість до європейських країн, ринків – можливість налагодження бізнесових, культурних, освітніх та інших партнерств із закордонними представниками;		
	4. Культурна ідентичність, автентичність, духовні традиції, багата історія	Давня історія населених пунктів громади зумовлює збереження автентичні Бойківських обрядів, традиції, звичаїв	4. Приватні власники не використовують земельний ресурс	Багато земель сільськогосподарського призначення знаходиться у приватній власності, проте простоє, – власники її не використовують
	5. Екологічно чиста місцевість	Громада розміщена в екологічно чистому середовищі українських Карпат. Наявне чисте повітря та вода чистих гірських рік	5. Відсутній Центр надання адміністративних послуг	Жителі звертаються в районний цент
	6. Наявні лісові ресурси	На території громади розміщені ліси та зелені зони. 6295 га території громади вкрито лісами	6. Низька громадська активність населення	Не налагоджена дієва комунікація у трикутнику «мешканці – бізнес – влада», що сприяло би консолідації громади та партнерським засадам у роботі
	7. Наявні водні рекреаційні ресурси та місця відпочинку	Наявні гірські річки: річка Чечва як природне диво. Придатними для відпочинку є місця «На камені», «На тихій воді», «На	7. Слабкі можливості для зайнятості в реальному секторі	Найбільше мешканців зайнято в бюджетній сфері та в індивідуальних господарствах, а також на роботах за кордоном. Мешканці не мають де

		плиті», «Біля Шевця», «Під мостом», «На полосах», «Кремена», «На Вайхах», «Турубало». - гори: «Дів», «Гора», - урочища: «Під намастир», «Небо», «Королева», «Ласки», «Межинівське», «Погар», «Сухоліс», «Лугів», «Сигла», «Вайхи»		працювати в громаді
8. Диверсифікована структура джерел власних надходжень місцевого бюджету	Місцеві податки та збори які формують власні надходження місцевого бюджету: податок з доходів фізичних осіб, єдиний податок, плата за землю, рентна плата від видобутку нафти і газу та рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів мають рівне пропорційне значення що створює умови фінансової стійкості громади та зменшує ризики зміни кон'юнктури джерел місцевого фінансування.	8. Поганий стан будівель соціальної інфраструктури	Незважаючи на наявність соціальної інфраструктури в громаді, її стан є незадовільним, – будівлі потребують ремонтів, в тому числі капітальних, висока енергозатратність утримання будівель	
9. Наявна соціальна	На території громади наявні	9. Недостатньо розвинутий малий	Незначна кількість місцевого населення	

інфраструктура	об'єкти соціальної інфраструктури – школи, ФАП, бібліотеки, клуби. Як наслідок, є можливість надання якісних соціальних послуг	і середній бізнес, відсутність зовнішніх та внутрішніх інвестицій	зайнята у малому і середньому бізнесі. У громаді зареєстровано тільки 37 СПД. Найбільшими роботодавцями є бюджетні установи, показники роботи малого і середнього бізнесу значно менші за середньообласні
10. Наявні вільні приміщення комунальної власності громади	Комунальне нерухоме майно місцева влада готова надавати у користування для ведення бізнесу	10. Відсутні бізнеси, які би мали намір / бажання орендувати комунальну нерухомість	Хоча громада має вільні приміщення комунальної власності, які можуть бути використані у бізнесовій діяльності, проте у громаді відсутні потенційні орендарі
11. Наявні на території громади лікарські трави як можливий розвиток нетрадиційної медицини	На території громади ростуть понад 200 видів лікарських трав, які використовуються для лікування у нетрадиційній медицині а також служать сировиною для фармацевтичних компаній	11. Відсутня система управління ТПВ	Сміття завозиться на полігон у смт. Рожнятів, проте в громаді нема практики управління відходами (роздільного збору, переробки, утилізації)
12. Наявний вітроенергетичний потенціал	У громаді є передумови для будівництва енергетичного парку. Дослідження проводилися на	12. Низький рівень життя населення	Невисокі заробітки в громаді, відсутність робочих місць із конкурентоспроможною заробітною платою спричинює низький рівень життя мешканців та, як наслідок, низьку купівельну спроможність та міграцію
		13. Нестача власних коштів для розвитку інфраструктури	В громаді фізично та морально застаріла застаріла транспортна, соціальна інфраструктура, але в

				місцевому бюджету не вистачає ресурсу для її розбудови.
			14. Значна частина коштів з місцевого бюджету йде на оплату енергоносіїв	48,2% питома вага видатків на управління у власних доходах що станом на 2018 р склали понад 7 млн грн.

МОЖЛИВОСТІ		ЗАГРОЗИ	
Найменування	Опис / деталізація	Найменування	Опис / деталізація
1. Збільшення ресурсів громади (природних, земельних фінансових)	В ході децентралізаційної реформи можливе приєднання до Спаської сільської ради ОТГ 2 сіл. Як наслідок, збільшиться земельних фонд громади, її природні ресурси. складову регіону. Також фінансовий ресурс мешканців, які працюють за кордоном, може бути спрямований на розвиток бізнес-активностей у громаді.	1. Загроза для місцевого самоврядування через послаблення фінансової спроможності	Можливе загострення ситуації в частині несправедливого розподілу податків і зборів – не на користь локального рівня; збільшення власних повноважень без відповідного зміцнення власної фінансової бази місцевого самоврядування
2. Втрата Криму та ринків приазов'я Карпати стають домінуючим місцем відпочинку українців	Туристично-рекреаційні можливості регіону Можливості для розміщення санаторно-курортних, відпочинкових закладів на території громади	2. Відтік кадрів та талантів	Триваюча й надалі еміграція трудових ресурсів за межі України може призвести до значного браку робочої сили в громаді
3. Подальша активізація децентралізаційної реформи	В ході проведення децентралізаційної реформи будуть й надалі збільшуватися повноваження громад та їхньої самостійності у прийнятті рішень та вирішенні питань місцевого значення	3. Погіршення екологічного стану території	Несприятливий екологічний стан може відобразитися на туристичній діяльності
4. Розвиток відновлювальної та нетрадиційної енергетики		4. Подальше погіршення демографічної ситуації	Зменшення чисельності населення громади може набути загрозливих

			масштабів через зменшення народжуваності та масову трудову міграцію
5. Участь у проектах / програмах для залучення додаткових ресурсів у розвиток громади	Впровадження альтернативних джерел енергії (вітрова, сонячна енергетика, енергія біомаси та інше) є тенденцією у сфері енергетики з огляду на удорожчання традиційних джерел енергії та екологічний і кліматичний аспекти. Враховуючи необхідність освоєння альтернативних джерел виробництва електроенергії, територія громади може розглядатися як місце реалізації проектів з будівництва установок для генерації електричної енергії з використанням енергії біомаси, біогазу та ін. альтернативних джерел енергії.	5. Природні та техногенні катастрофи різка зміна клімату	На території громади існує ризик повеней
6. Тенденції у сфері поводження з ТПВ (сортування, переробка)	Перед об'єднаними територіальними громадами відкриваються можливості щодо участі у різноманітних програмах і проектах, в тому числі міжнародних. Значна кількість	6. Посилення конкуренції між громадами за інвестиції, ресурси	Разом із зростанням можливостей для об'єднаних територіальних громад збільшується і конкуренція між громадами. Громади нарощують свій досвід, навички роботи, як наслідок, зростає конкуренція

	донорів підтримує розвиток місцевого самоврядування в Україні та інші пов'язані з локальним управлінням активності. При цьому багато проектів стосується виключно участі об'єднаних територіальних громад		
--	--	--	--

1. Демографічні фактори

Демографічна ситуація є одним із ключових показників, що впливають на розвиток підприємницької діяльності. У Спаській ТГ спостерігається тенденція до зменшення чисельності населення, що спричинено такими факторами:

- Міграція молоді – через обмежені можливості працевлаштування значна частина молодого населення виїжджає у великі міста чи за кордон.
- Старіння населення – зниження народжуваності та збільшення частки людей похилого віку зменшує активну робочу силу.

Рис. 2.1. Природний приріст населення Спаської сільської територіальної громади

• Гендерний дисбаланс – у багатьох сільських громадах переважають жінки, що впливає на специфіку підприємницької діяльності (переважання соціального бізнесу, малого торгівельного сектору).

Таблиця 2.2.

Розподіл населення у населених пунктах, що увійшли до складу Спаської сільської територіальної громади за статтю (осіб, станом на 01.01.2024 р.).

Населені пункти	Жінки	Чоловіки	Разом
Спас	938	897	1835
Погорілець	203	202	405
Підсухи	117	120	237
Луги	436	416	852
Суходіл	640	600	1240
Липовиця	760	725	1485
Разом по СТГ	3094	2960	6054

Попри ці проблеми, у громаді є можливості для стимулювання повернення молоді через створення робочих місць, підтримку стартапів та розвиток соціального підприємництва.

2. Інфраструктурні фактори

Рівень розвитку інфраструктури визначає привабливість громади для бізнесу. Основні інфраструктурні аспекти Спаської ТГ:

- Транспортне сполучення – незадовільний стан доріг ускладнює логістичні процеси та обмежує можливості для розширення бізнесу.

Загальна протяжність автомобільних доріг становить 52,680 км. У цілому по громаді мережа доріг загального користування забезпечує транспортне сполучення між населеними пунктами. Всі населені пункти забезпечені під'їздами з твердим покриттям.

Одним з найважливіших питань об'єднаної громади є стан дорожнього покриття на переважній більшості доріг. Щороку проводиться ямковий ремонт доріг, але ці заходи не можуть в повній мірі вирішити проблему.

Автомобільний транспорт займає одну з провідних ролей у громаді. На території громади проходять транспортні маршрути районного значення. Сполучення з обласним центром та іншими районними центрами здійснюється приватними перевізниками.

Всі населені пункти сполучені громадським транспортом з районними та обласним центрами. Кількість автобусних маршрутів та щоденних рейсів, діючих на території (6 маршрутів, 16 рейсів) достатня, аби задовольнити потреби місцевого населення в транспортному сполученні.

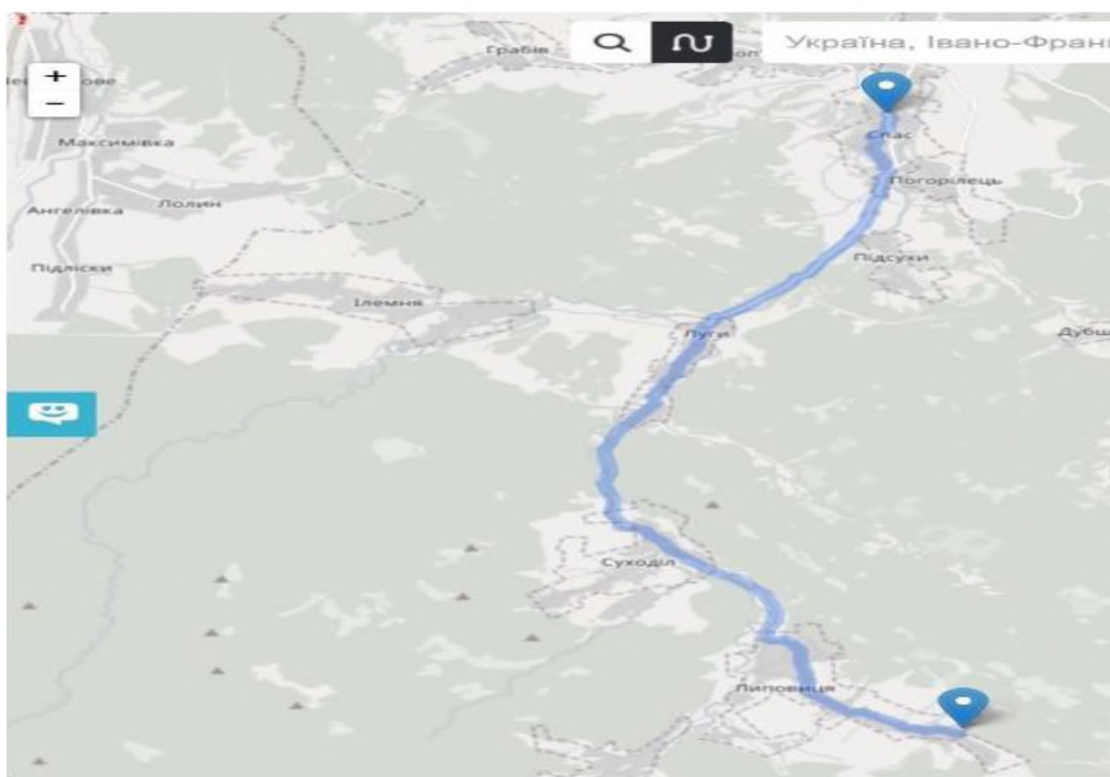

Рис. 2.2. Карта транспортних мереж Спаської сільської територіальної громади

- Цифрова інфраструктура – недостатнє покриття швидкісним інтернетом ускладнює розвиток онлайн-бізнесу та дистанційної зайнятості.

Стан цифрової інфраструктури в Спаській територіальній громаді перебуває на етапі активного розвитку, однак ще потребує значних удосконалень. У центральних населених пунктах громади наявний доступ до інтернету від

провідних провайдерів, а також мобільного зв'язку 3G та 4G. Водночас у віддалених селах громади якість покриття мобільної мережі та швидкість інтернету залишаються низькими, що ускладнює дистанційну роботу, навчання та використання онлайн-сервісів.

Однак громада поступово впроваджує цифрові рішення. Деякі адміністративні послуги вже доступні онлайн завдяки інтеграції з порталом «Дія», що спрощує взаємодію мешканців із місцевою владою. В освітніх закладах громади впроваджується цифровізація навчального процесу, хоча потреба в модернізації технічного забезпечення шкіл залишається актуальною.

Важливим напрямом подальшого розвитку є розширення покриття швидкісного інтернету, встановлення додаткових базових станцій мобільного зв'язку, створення локальних інноваційних хабів для підтримки підприємців та навчання цифрової грамотності. Інвестиції у цифрову інфраструктуру дозволять значно покращити якість життя мешканців громади та сприятимуть розвитку підприємництва і дистанційних послуг.

- Комунальні послуги – зношеність інженерних мереж та недостатня якість водопостачання можуть обмежувати розвиток виробничих підприємств.

Система комунальних послуг у Спаській територіальній громаді перебуває в процесі модернізації, однак все ще має низку проблем, характерних для сільських регіонів. Основними сферами комунального обслуговування є водопостачання, водовідведення, електропостачання, вивезення твердих побутових відходів та благоустрій території.

Водопостачання та водовідведення. У більшості населених пунктів громади вода постачається з локальних свердловин або джерел, однак централізоване водопостачання має обмежене охоплення. Частина жителів користується власними криницями, що не завжди гарантує стабільну якість води. Водовідведення в основному здійснюється за допомогою вигрібних ям, оскільки централізована каналізаційна система відсутня або недостатньо розвинена.

Електропостачання. Громада забезпечена електроенергією, але через зношеність мереж періодично трапляються перебої у постачанні. Особливо це відчутно під час негоди, коли можливі аварійні відключення. Важливим напрямком розвитку є оновлення електромереж та впровадження енергоефективних технологій.

Вивезення сміття. Організація збору та вивезення твердих побутових відходів залишається однією з ключових проблем громади. Частина мешканців самостійно вивозить сміття, а проблема несанкціонованих сміттєзвалищ потребує термінового вирішення. У перспективі громада може впровадити систему роздільного збору сміття та організувати співпрацю з підприємствами з переробки відходів.

Газопостачання. Систему газопостачання в Спаської сільської територіальній громаді представляють компанії: ТОВ «Івано-Франківськгаз Збут», ГК «Нафтогаз України», ГК «Нафтогаз Трейдинг», а розподіл – АТ «Оператор газорозподільної системи «Івано-Франківськ газ». Систему енергопостачання в Спаській ТГ представляє ТОВ «Прикарпатенерготрейд», розподіл ПАТ «Прикарпаттяобленерго».

Загалом комунальна інфраструктура громади потребує подальшої розбудови та фінансових вкладень, особливо в сферах водопостачання, водовідведення та управління відходами. Реалізація комплексних програм розвитку допоможе покращити якість надання комунальних послуг та створити комфортні умови для проживання мешканців.

Розвиток транспортної та цифрової інфраструктури є ключовим напрямом для залучення інвесторів та покращення умов ведення бізнесу.

3. Фінансові фактори

Доступність фінансових ресурсів є важливим фактором для розвитку підприємництва. Основні фінансові виклики в Спаській ТГ:

- Обмежений доступ до кредитних ресурсів – високі кредитні ставки та складність отримання фінансування стримують розвиток малого бізнесу.

- Недостатня кількість інвесторів – брак залучених приватних інвестицій обмежує можливості для масштабних проєктів.

- Залежність від державних програм – значна частина підприємців спирається на державні та грантові програми, що можуть мати обмежений фінансовий ресурс.

Залучення міжнародних грантів та створення місцевих програм підтримки можуть стати вирішенням фінансових проблем підприємців громади.

4. Соціально-культурні фактори

Культурні та освітні аспекти також впливають на підприємницьку активність у громаді. До основних соціально-культурних факторів належать:

- Рівень освіти – недостатня кількість навчальних програм із підприємництва може обмежувати створення конкурентоспроможного бізнесу.

- Бізнес-культура – низький рівень довіри між підприємцями та органами місцевого самоврядування може гальмувати розвиток кооперації.

- Традиційні уявлення про роботу – у сільських громадах ще переважає традиційний уклад життя, що може сповільнювати впровадження інновацій.

Підвищення рівня бізнес-освіти, проведення тренінгів та залучення молоді до підприємницької діяльності сприятиме формуванню прогресивного бізнес-середовища.

5. Державна політика та регуляторні аспекти

Рівень регуляторного навантаження та підтримка бізнесу з боку держави відіграють важливу роль у розвитку підприємництва:

- Складні бюрократичні процедури – реєстрація бізнесу та отримання дозвільних документів можуть займати тривалий час.

- Високе податкове навантаження – підприємці стикаються з проблемою значних податкових відрахувань, що може зменшувати інвестиційну привабливість громади.

– Місцеві ініціативи підтримки бізнесу – програми, що передбачають фінансову допомогу, зменшення податкового тиску та створення сприятливого середовища для підприємців.

Соціально-економічні фактори мають значний вплив на розвиток підприємництва в Спаській територіальній громаді. Демографічні зміни, стан інфраструктури, доступність фінансування, рівень освіти та державна політика визначають можливості для ведення бізнесу. Незважаючи на існуючі проблеми, громада має значний потенціал для розвитку підприємницької діяльності через реалізацію місцевих програм підтримки бізнесу, залучення інвесторів та покращення освітніх можливостей для підприємців. Впровадження комплексного підходу до вирішення зазначених питань дозволить створити сприятливі умови для розвитку бізнесу та покращення економічного стану громади.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Підприємництво є ключовим фактором розвитку територіальних громад, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць та підвищенню добробуту населення. У сучасних умовах глобалізації та посилення конкуренції на регіональному рівні підприємницька активність громад набуває особливого значення. Саме підприємницька діяльність забезпечує сталі надходження до місцевих бюджетів, сприяє соціальній стабільності та формує інноваційний потенціал громади.

Розвиток підприємництва в територіальних громадах залежить від багатьох факторів, зокрема рівня державної підтримки, доступності фінансових ресурсів, якості інфраструктури, рівня освіти населення та можливостей залучення інвесторів. Важливу роль відіграють місцеві ініціативи щодо стимулювання бізнесу, зменшення бюрократичних бар'єрів та покращення умов для започаткування власної справи.

Проте, поряд із перспективами, існують і значні ризики, які можуть негативно вплинути на розвиток підприємництва. До таких ризиків належать економічна нестабільність, недосконалість законодавчої бази, дефіцит кваліфікованих кадрів, високий рівень податкового навантаження та проблеми з логістикою. Крім того, екологічні виклики, пов'язані з раціональним використанням природних ресурсів, також потребують уваги, оскільки сталий розвиток бізнесу неможливий без урахування екологічних аспектів.

Таким чином, аналіз перспектив і ризиків розвитку підприємництва в територіальних громадах є важливим завданням для формування ефективної політики підтримки місцевого бізнесу. У даній роботі розглядаються основні стратегії стимулювання підприємницької активності, оцінюється інвестиційний клімат громади та аналізуються ключові загрози, що можуть перешкоджати

стабільному розвитку підприємництва. Визначення механізмів мінімізації ризиків дозволить створити більш сприятливі умови для ведення бізнесу, що, своєю чергою, позитивно вплине на соціально-економічний розвиток громади.

Підприємництво є ключовим фактором розвитку територіальних громад, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць та підвищенню добробуту населення. В сучасних умовах особливого значення набувають стратегії підтримки підприємницької діяльності, залучення інвестицій та мінімізації ризиків, які можуть виникати на місцевому рівні. У цій роботі розглядаються основні напрямки стимулювання підприємництва, аналізується інвестиційний клімат та визначаються потенційні ризики для підприємницької діяльності в територіальній громаді.

3.1. Стратегії стимулювання підприємництва на рівні територіальної громади

Розвиток підприємництва в територіальних громадах є важливим завданням місцевої влади, оскільки саме малий і середній бізнес формує економічну основу регіонів. Для створення сприятливого бізнес-клімату необхідно впроваджувати комплексні стратегії, які передбачають фінансову, організаційну та освітню підтримку підприємців. Одним із ключових факторів успіху є партнерство між владою, бізнесом та громадськими організаціями, яке дозволяє координувати зусилля та реалізовувати ефективні програми підтримки.

Однією з важливих стратегій стимулювання підприємництва є фінансова підтримка. Це можуть бути місцеві гранти на відкриття власної справи, субсидії для малого бізнесу та програми кредитування із зниженими відсотковими ставками. Також місцеві органи влади можуть забезпечити податкові пільги для новостворених підприємств, що дозволить зменшити їх фінансове навантаження у перші роки діяльності.

Крім того, велике значення має розвиток бізнес-освіти. Організація семінарів, тренінгів і курсів для підприємців допоможе підвищити рівень їх знань про управління бізнесом, фінансове планування та маркетинг. Важливу роль у цьому процесі відіграють місцеві університети та бізнес-школи, які можуть організовувати спільні програми навчання для підприємців.

Важливим напрямком є розвиток цифрової економіки. Територіальні громади можуть підтримувати створення онлайн-платформ для підприємців, які допомагатимуть їм у пошуку клієнтів, партнерів та фінансових ресурсів. Доступ до швидкісного інтернету та цифрових сервісів значно спрощує ведення бізнесу, особливо для малих підприємств у сільських регіонах.

Залучення інвесторів також є одним із пріоритетних напрямів стимулювання підприємництва. Громади можуть створювати індустріальні парки, бізнес-інкубатори та технопарки, де підприємці отримують необхідні ресурси для старту та розвитку свого бізнесу.

Отже, для ефективного розвитку підприємництва громади повинні забезпечувати фінансову підтримку, освітні ініціативи, цифрові можливості та сприяти залученню інвестицій. Це дозволить створити динамічне бізнес-середовище, яке сприятиме економічному зростанню територіальної громади.

Ефективний розвиток підприємництва потребує комплексного підходу, що включає нормативно-правову підтримку, фінансування, розвиток інфраструктури та створення сприятливого бізнес-клімату. Основними стратегіями стимулювання підприємництва на рівні громади є:

- Фінансова підтримка – надання грантів, субсидій та пільгових кредитів для розвитку малого та середнього бізнесу.
- Освітні програми – організація тренінгів, семінарів та бізнес-курсів для підвищення підприємницьких навичок населення.
- Адміністративне спрощення – зменшення бюрократичних перешкод при реєстрації бізнесу, отриманні дозволів та ліцензій.

- Розвиток інфраструктури – модернізація транспортної, комунальної та цифрової інфраструктури.

- Залучення інвестицій – створення сприятливих умов для залучення іноземних та внутрішніх інвесторів.

- Підтримка кооперативів – сприяння розвитку кооперативного підприємництва в аграрному секторі.

Успішне впровадження цих стратегій сприятиме створенню стійкого підприємницького середовища та розвитку громади в цілому.

3.2. Інвестиційний клімат територіальної громади та залучення міжнародних партнерів для розвитку підприємництва

Інвестиційний клімат відіграє ключову роль у забезпеченні сталого економічного розвитку територіальних громад. Він визначається сукупністю правових, економічних, соціальних та інфраструктурних умов, які впливають на рішення підприємців та інвесторів щодо вкладення капіталу. Спаська територіальна громада (ТГ) має значний потенціал для залучення інвестицій завдяки природним ресурсам, стратегічному розташуванню та активній місцевій політиці сприяння підприємству. Однак на шляху до економічного зростання громада стикається з викликами, такими як недостатньо розвинена інфраструктура, обмежені фінансові ресурси та потреба у залученні міжнародних партнерів.

Інвестиційний клімат визначається економічною стабільністю, доступністю ресурсів, рівнем інфраструктури та підтримкою підприємництва з боку місцевої влади. Основні фактори, що впливають на інвестиційну привабливість громади:

- Наявність ресурсів – природні, трудові, земельні ресурси, що можуть бути залучені для розвитку підприємництва.

- Доступність інфраструктури – транспортні комунікації, електро- та водопостачання, доступ до інтернету.

- Податкові пільги – зниження податкового навантаження для новостворених підприємств.
- Рівень конкуренції – аналіз ринкових можливостей та рівня конкурентного середовища.
- Програми співпраці – наявність міжнародних грантів та підтримка міжнародних організацій.

Дослідження інвестиційного клімату Спаської ТГ дозволяє оцінити наявні можливості для розвитку бізнесу, визначити основні бар'єри та запропонувати шляхи покращення економічного середовища для залучення капіталовкладень.

1. Загальна характеристика інвестиційного клімату Спаської ТГ

Інвестиційний клімат Спаської територіальної громади залежить від кількох важливих факторів:

- Природні ресурси – громада має значні лісові та водні ресурси, що створює можливості для розвитку лісового господарства, зеленої енергетики та агробізнесу.
- Транспортна та комунальна інфраструктура – наявні транспортні шляхи забезпечують зв'язок із регіональними центрами, проте дорожнє покриття та логістика потребують модернізації.
- Підприємницька активність – громада має потенціал розвитку малого та середнього бізнесу, але необхідна підтримка місцевих ініціатив через податкові стимули та фінансові програми.
- Кваліфіковані трудові ресурси – наявність робочої сили є перевагою, однак необхідне підвищення кваліфікації кадрів та адаптація їх до потреб сучасного ринку праці.
- Регуляторне середовище – сприятливе місцеве самоврядування та політика підтримки інвесторів можуть сприяти спрощенню реєстрації підприємств та наданню податкових пільг.

Одним із ключових показників інвестиційного клімату є рівень бюрократичного навантаження. Прозорість процедур реєстрації бізнесу, швидкість отримання дозволів та ліцензій значно впливають на рішення інвесторів щодо розміщення своїх підприємств у громаді. Зниження адміністративних бар'єрів та запровадження електронного документообігу дозволяють значно спростити процеси взаємодії підприємців із владою.

2. Можливості та перспективи залучення міжнародних партнерів

Спаська ТГ має всі передумови для залучення міжнародних інвесторів, які можуть сприяти розвитку громади через фінансові вкладення, технологічні інновації та створення нових робочих місць. Основні можливі напрями співпраці включають:

- Розвиток агропромислового комплексу – залучення інвесторів для створення переробних підприємств та модернізації сільського господарства.
- Екологічні проєкти та зелена енергетика – співпраця з міжнародними фондами для реалізації програм з енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії.
- Інфраструктурні проєкти – залучення коштів міжнародних фінансових установ (Світового банку, Європейського інвестиційного банку) для покращення дорожньої інфраструктури та комунальних послуг.
- Розвиток туризму – використання міжнародного досвіду для просування громади як туристичного центру з екологічним та етнографічним потенціалом.

Залучення міжнародних партнерів може здійснюватися через:

- Участь громади у міжнародних грантових програмах.
- Співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями.
- Запровадження проєктів державно-приватного партнерства.
- Просування громади як привабливого місця для інвесторів через бізнес-форуми та виставки.

Для ефективного залучення іноземних партнерів громада може активніше брати участь у міжнародних програмах розвитку, встановлювати контакти з донорами та організовувати бізнес-форуми, що презентують економічний потенціал регіону.

3. Основні перешкоди та шляхи їх подолання

Незважаючи на значні можливості, Спаська ТГ стикається з низкою проблем, які стримують приплив інвестицій:

- Недостатня інфраструктурна розвиненість – потреба в модернізації доріг, електромереж, цифрових комунікацій.
- Обмежений доступ до фінансування – необхідність створення місцевих програм підтримки бізнесу та залучення кредитних ресурсів для підприємців.
- Бюрократичні перепони – спрощення дозвільної системи, оптимізація адміністративних процедур.
- Дефіцит кваліфікованих кадрів – створення навчальних центрів для підготовки спеціалістів відповідно до потреб бізнесу.

Інвестиційний клімат Спаської територіальної громади має значний потенціал для розвитку, проте його реалізація залежить від низки факторів: покращення інфраструктури, створення сприятливих умов для бізнесу та залучення міжнародних партнерів. Громада має природні ресурси, активне населення та підтримку місцевої влади, що є важливими перевагами для інвесторів. Завдяки ефективній співпраці з міжнародними організаціями, розширенню фінансових можливостей та впровадженню інноваційних підходів Спаська ТГ може стати економічно привабливим регіоном для довгострокових інвестицій та сталого розвитку підприємництва.

3.3. Основні ризики для підприємницької діяльності та шляхи їх мінімізації

Підприємницька діяльність є важливим елементом економічного розвитку територіальних громад та країни загалом. Проте вона завжди супроводжується певними ризиками, які можуть негативно впливати на стабільність бізнесу, його прибутковість та розвиток. Ризики можуть мати економічний, фінансовий, політичний, соціальний, екологічний та інфраструктурний характер. Виявлення та аналіз таких загроз є важливим завданням для підприємців та органів місцевого самоврядування, адже ефективне управління ризиками сприяє зменшенню їх впливу на бізнес-середовище.

Підприємницька діяльність у територіальній громаді стикається з багатьма викликами, які можуть ускладнювати розвиток бізнесу та створювати загрози для економічної стабільності. Основні ризики включають економічні, регуляторні, інфраструктурні, соціальні та екологічні аспекти. У цій роботі розглянуто основні ризики для підприємницької діяльності, їх вплив на економіку та запропоновано шляхи мінімізації негативних наслідків для бізнесу та громади загалом.

1. Основні ризики для підприємницької діяльності

1.1. Економічні ризики

Економічні ризики пов'язані з загальною макроекономічною ситуацією в країні та світі. До них належать:

- Інфляційні процеси, що зменшують купівельну спроможність населення та підвищують витрати бізнесу.
- Зростання податкового навантаження, що може негативно вплинути на прибутковість підприємств.
- Конкурентний тиск з боку великих компаній та іноземних інвесторів.

- Коливання валютного курсу, які впливають на собівартість імпортованої продукції.

- Недостатній рівень фінансування місцевого бізнесу.

1.2. Регуляторні ризики

Регулювання бізнесу з боку держави може як сприяти його розвитку, так і створювати адміністративні бар'єри:

- Часті зміни законодавства та податкової політики, що ускладнюють планування довгострокової діяльності.

- Високий рівень бюрократії при отриманні ліцензій, дозволів та реєстрації підприємств.

- Корупційні ризики у сфері державного управління.

- Надмірне бюрократичне навантаження на підприємців.

- Нестабільність законодавчої бази.

- Низький рівень підтримки з боку місцевої влади.

1.3. Фінансові ризики

Підприємці стикаються з труднощами у доступі до фінансування та управлінні фінансовими потоками:

- Обмежений доступ до банківських кредитів через високі відсоткові ставки.

- Ризик неплатоспроможності клієнтів та затримки платежів.

- Нестача державної підтримки та грантових програм для малого та середнього бізнесу.

1.4. Інфраструктурні ризики

Недостатня інфраструктурна розвиненість може стримувати розвиток підприємницької діяльності:

- Поганий стан транспортної інфраструктури, що ускладнює логістику та постачання продукції.

- Недостатній рівень цифровізації та доступу до швидкісного інтернету.

- Відсутність належних комунальних послуг, що може впливати на функціонування підприємств.
- Незадовільний стан доріг, енергетичної та комунікаційної інфраструктури.
- Відсутність належних умов для ведення бізнесу (офісні приміщення, склади тощо).

1.5. Соціальні та екологічні ризики

- Відтік кваліфікованої робочої сили за кордон.
- Низький рівень підготовки кадрів у сфері бізнесу та управління.
- Екологічні загрози, пов'язані з промисловою діяльністю та недостатнім рівнем екологічної відповідальності підприємств.

- Недостатня підтримка місцевого підприємництва населенням.
- Забруднення навколишнього середовища через промислову діяльність.
- Відсутність ефективної системи управління відходами.

2. Шляхи мінімізації ризиків

2.1. Створення сприятливого економічного середовища

- Впровадження стабільної податкової політики та зниження адміністративного навантаження на підприємців.
- Державна підтримка малого та середнього бізнесу через гранти та пільгове кредитування.
- Розвиток програм навчання підприємців фінансової грамотності та управління ризиками.

2.2. Оптимізація правового регулювання

- Спрощення процедури реєстрації бізнесу та отримання дозволів.
- Забезпечення прозорості роботи державних органів та зниження рівня корупції.
- Вдосконалення механізмів захисту прав підприємців та інвесторів.

2.3. Доступ до фінансування

- Співпраця громади з банками та фінансовими установами для розширення можливостей кредитування підприємців.

- Залучення міжнародних грантів та програм підтримки бізнесу.
- Впровадження механізмів страхування фінансових ризиків.

2.4. Розвиток інфраструктури та цифровізації

- Реконструкція дорожньої інфраструктури та логістичних центрів.
- Розширення доступу до швидкісного інтернету та створення цифрових платформ для підприємців.

- Стимулювання інвестицій у модернізацію виробничих потужностей.

2.5. Розвиток кадрового потенціалу

- Впровадження освітніх програм для підготовки кваліфікованих фахівців у сфері бізнесу.

- Створення бізнес-інкубаторів для підтримки стартапів.
- Підтримка молодіжного підприємництва та програм наставництва.

Розвиток підприємництва в територіальних громадах потребує комплексного підходу, що включає фінансову підтримку, інвестиційну привабливість та мінімізацію ризиків. Стратегії стимулювання бізнесу, залучення міжнародних партнерів та покращення регуляторного середовища можуть сприяти економічному зростанню громади. Попри наявність численних викликів, правильне управління ресурсами та впровадження інноваційних рішень дозволить сформувати конкурентоспроможне середовище для підприємців та залучити додаткові інвестиції для сталого розвитку громади.

ВИСНОВОК

Підприємництво є основним чинником економічного зростання громади, оскільки сприяє створенню нових робочих місць, збільшенню податкових надходжень і підвищенню рівня життя населення.

Інвестиційний клімат громади визначає її привабливість для бізнесу та інвесторів. Поліпшення умов для інвестування через податкові стимули, розвиток інфраструктури та міжнародну співпрацю сприяє залученню фінансових ресурсів.

Основними ризиками для підприємницької діяльності є економічні, регуляторні, фінансові, інфраструктурні та екологічні фактори. Їх аналіз і управління є ключовими для успішного функціонування бізнесу.

Високий рівень бюрократії та нестабільне законодавство ускладнюють ведення бізнесу. Спрощення адміністративних процедур, зменшення податкового навантаження та цифровізація послуг можуть покращити умови для підприємців.

Фінансова підтримка малого та середнього бізнесу є необхідною умовою для його розвитку. Залучення міжнародних грантів, пільгове кредитування та створення місцевих програм підтримки сприятимуть зміцненню економіки громади.

Розвиток інфраструктури є ключовим для покращення бізнес-середовища. Модернізація транспортних шляхів, електромереж, цифрових комунікацій та логістичних центрів сприяє ефективному функціонуванню підприємств.

Соціальні ризики, такі як відтік робочої сили та низький рівень підготовки кадрів, уповільнюють розвиток бізнесу. Підтримка професійної освіти, створення навчальних центрів і бізнес-інкубаторів може покращити ситуацію.

Екологічні проблеми можуть стати бар'єром для залучення інвестицій. Впровадження програм екологічної безпеки, ефективне управління відходами та підтримка сталого розвитку підвищать екологічну відповідальність бізнесу.

Міжнародне співробітництво відкриває нові можливості для підприємців. Участь у міжнародних проєктах, залучення інвесторів і партнерів, участь у грантових програмах дозволить громаді стати більш економічно стабільною.

Комплексний підхід до управління ризиками сприятиме сталому розвитку підприємництва в громаді. Поєднання державної підтримки, розширення фінансових можливостей, покращення регуляторного середовища та інфраструктури допоможе громадам стати конкурентоспроможними та забезпечити економічне зростання.

Загалом, для успішного розвитку підприємництва в територіальних громадах необхідно забезпечити сприятливий бізнес-клімат, підтримку з боку місцевої влади, розвиток інфраструктури та фінансових інструментів для підприємців. Ефективне управління ризиками та активне залучення міжнародних партнерів дозволить громадам стати конкурентоспроможними та забезпечити сталий економічний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/Laws/79-19>(дата звернення: 13.11.2023)

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного приєднання територіальних громад: Закон України від 09.02.2017 р. № 1852-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1851-19>(дата звернення: 13.11.2023)

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг: Закон України від 10.12.2015 р. № 888-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-1>(дата звернення: 13.11.2023)

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статусу старости села, селища: Закон України від 09.02.2017 р. № 1848- VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1848-19>(дата звернення: 13.11.2023)

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Законодавство України* : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>(дата звернення: 13.11.2023)

6. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>(дата звернення: 13.11.2023)

7. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.03.2015 р. № 156-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL:

<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>(дата звернення: 13.11.2023)

8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>(дата звернення: 13.11.2023)

9. Про План законодавчого забезпечення реформ в Україні: постанова Верховної Ради України від 4.06.2015 р. № 509-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-viii>(дата звернення: 13.11.2023)

10. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>(дата звернення: 13.11.2023)

11. Бакальчук В. О. Основні тенденції громадської активності національних меншин в Україні у контексті реформи децентралізації. Аналітична записка. Серія «Громадянське суспільство». 2019.

12. Бахур Н. В. Упровадження змін в організації діяльності громад задля підвищення їх фінансової спроможності. Аналітична записка Серія «Регіональний розвиток». № 3, 2019.

13. Бевз Т. А. Специфіка здійснення реформ місцевого самоврядування та територіальної організації влади в регіонах України: здобутки і прорахунки. *Демократизація політичних інститутів і суспільний розвиток в Україні*. Зб. наук. пр. / за ред. О. О. Рафальського. О. М. Майбороди. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. С. 187–231.

14. Беля А. Р. Аналіз формування доходів місцевих бюджетів в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 1. С. 133–137

15. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України.

Швейцарськоукраїнський проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». Київ: ТОВ «Софія», 2012. 128 с.

16. Венцель В. Реформа децентралізації в Україні та соціальна функція держави: виклики та перспективи. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8,

№ 1. С. 18–29. doi: 10.15421/152002

17. Весперіс С. З., Решетняк Я. В. Децентралізація: проблеми новосформованих об'єднаних територіальних громад. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19, Ч. 1. С. 46–50. С. 49.

18. Власюк О. С. Шляхом децентралізації: виклики, ризики та пріоритети реформування регіонального розвитку в Україні. *Регіональна економіка*. 2015.

№ 1. С. 5–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2015_1_3(дата звернення: 15.11.2023).

19. Даудова Г., Бондар Г. Функціонування органів місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 1 (56). URL: [http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-](http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-1/doc/3/01.pdf)

[book/tpdu/2017-1/doc/3/01.pdf](http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-1/doc/3/01.pdf)(дата звернення: 15.11.2023)

20. Євтухова Г. Ю. Особливості можливих проявів саботажу в здійсненні реформи децентралізації та місцевого самоврядування в Україні. *Сучасне суспільство*. 2018. Вип. 1 (15). С. 59–74.

21. Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2019. 115 с.

22. Закірова С. Децентралізація в Україні: сучасний стан законодавчого забезпечення процесу реформування. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ.

23. Західна О. Р., Жовтяк, К. В. Бюджетна децентралізація в Україні: її особливості та сучасний стан. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. №4. С. 111–118.

24. Зелінченко О. Реформа децентралізації: перспективи та виклики для новостворених громад. Українське радіо. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=94058>(дата звернення: 15.11.2023)

25. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Коронавірус проти децентралізації: ризики та виклики розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах пандемії. *Проблеми економіки*. 2020. Т. 2, № 44. С. 209–215.

26. Корж І. Ф. Децентралізація: здобутки і недоопрацювання. Парламентський контроль в умовах децентралізації державної влади та цифрової трансформації в Україні: стан і проблеми: матеріали Першої всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 30 березня 2021 р.) / упоряд.: В. М. Фурашев, С. О. Дорогих. Київ, 2021. 184 с. С. 66.

27. Корнєва О. В. Основні проблеми проведення реформи децентралізації в Україні у 2014–2018 рр. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 3. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/710843.pdf> (дата звернення: 17.11.2023).

28. Котенко Н. В., Решетняк Я. В. Фіскальна децентралізація: досвід вразливості сільських територіальних громад в Україні. *IV Міжнародна науковопрактична конференція «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи»* м. Одеса. 2017. С. 243–245.

29. Котенко Я. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад (навчальний модуль). – Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 44 с.

30. Круглашов А. М. Європейська модель місцевого самоврядування:

орієнтири для України. *Влада та управління*: зб. наук. пр. Вип. 5. Чернівці, 2018. С.

31. Круглашов А., Беруга В. Здобутки і труднощі в реалізації децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9, № 2. С. 68–76. С. 71–72

32. Крутий О., Білоус К. Реформа децентралізації та місцеві вибори на сучасному етапі в Україні: ризики та перспективи. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей* : зб. тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків, 2020. С. 122–125.

33. Куценко Т. Ф., Дударенко Є. Ю. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 64–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_3_15(дата звернення: 17.11.2023)

34. Лисяк Л. В. Напрями вдосконалення бюджетної політики України в умовах децентралізації. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2017. № 2 (58). С. 42–56.

35. Малиновський. В. Я. Міста в децентралізаційній реформі: проблеми і перспективи. *Влада та управління*: зб. наук. пр. Вип. 6. Чернівці, 2019.

36. Миколук А. В. Робота органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 2. С. 67–73. С. 70.

37. Мищак І. М. Законодавче забезпечення місцевого самоврядування в Україні та перспективи його удосконалення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 1. С. 54–57.

38. Мищак І. Реформа децентралізації в Україні: основні тенденції та перспективи завершення. *Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти*. 2021. Т. 2, № 82. С. 3–7

39. Могілевський В. С. Роль децентралізації публічної влади в становленні та розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Вісник ЦВК*. 2017. Вип. 1 (35). С. 60–65.

40. Нижник О. Теоретичні аспекти впливу децентралізації на розвиток держави та територіальних громад. *Вісник НАДУ при Президентові України. Сер. «Державне управління»*. 2016. № 3. С. 56–62.

41. Пігуль Н.В., Люта О.В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 685–689.

42. Полякова С. В. Децентралізація влади в Україні: проблеми об'єднаних громад. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 1033–1039. С. 1036.

43. Ременяк О. В. Децентралізація публічної влади в правовій теорії та державотворчій практиці: дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2019. 210 с.

44. Романова В., Умланд А. Досягнення та перспективи реформ децентралізації в Україні з 2014 року. URL: <https://voxukraine.org/dosyagnennya-ta-perspektivi-reform-detsentralizatsiyi-v-ukrayini-z-2014-roku>(дата звернення: 17.11.2023)

45. Романова В., Умланд А. Реформа децентрализации в Украине в 2014–2019 гг.: первые достижения и будущие вызовы. *Идеология и политика*. 2019. № 3(14). С. 148–169.

46. Романюк С. А. Децентралізація: теорія та практика застосування: монографія. Київ, 2018. 216 с

47. Русинюк М. М. Проблеми та недоліки децентралізації публічного управління та адміністрування. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Т. 29 (68), № 1. С. 135–138. С. 137.

48. Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування та децентралізація. Законодавство (навчальний модуль). Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 80 с.

49. Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / за наук. ред. д-

ра екон. наук Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с. Шляхтун П., Колюх В. Децентралізація по-українськи в контексті європейського досвіду місцевого самоврядування. *Віче*. 2015. № 18. URL: [http:// veche.kiev.ua/journal/4918](http://veche.kiev.ua/journal/4918)(дата звернення: 13.10.2017)

50. Децентралізація в Україні: виклики та можливості. Аналітичний звіт. – Київ: Центр економічних стратегій, 2023.

51. Державна стратегія регіонального розвитку України до 2027 року. – Київ: Міністерство розвитку громад та територій України, 2020.

52. Інвестиційний клімат територіальних громад: сучасні тенденції та перспективи / О. В. Пелих, В. М. Гончаренко. – Харків: Видавництво «Фактор», 2021.

53. Ковальчук Т. В. Ризики підприємницької діяльності: особливості управління та мінімізації. – Львів: Видавництво «Новий Світ-2000», 2022.

54. Міжнародні інвестиції як чинник економічного зростання територіальних громад / Під ред. В. П. Андрущенка. – Київ: Академія економічних наук, 2021.

55. Офіційний сайт Міністерства економіки України. – <https://www.me.gov.ua>.

56. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – <https://www.ukrstat.gov.ua>.

57. Підприємництво в Україні: сучасні виклики та перспективи розвитку / І. В. Герасименко, А. О. Тимошенко. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2022.

58. Підприємницький клімат в регіонах України: проблеми та шляхи покращення. – Одеса: Видавництво «Наука і економіка», 2021.

59. Розвиток місцевого самоврядування в Україні: міжнародний досвід та національна практика / Колективна монографія. – Київ: Інститут державного управління, 2022.

60. Управління ризиками в підприємницькій діяльності: теоретико-методологічні аспекти / С. О. Мартиненко. – Харків: Видавництво «Право», 2023.

61. Шляхи залучення міжнародних партнерів для підтримки підприємництва в територіальних громадах / Під ред. О. Ю. Коваленко. – Київ: Університет економіки та права, 2023.

62. Офіційний сайт Спаської громади. URL: <http://spaska.gromada.org.ua>

ДОДАТКИ

1. Рішення від 12.09.2017 р. №76-14/2017 «Про добровільне об'єднання територіальних громад».
2. Виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань «Спаська сільська рада Калуського району Івано-Франківської області».
3. Рішення від 17.12.2019 р. №521-16/2019 «Про затвердження Стратегії розвитку Спаської сільської ради об'єднаної територіальної громади на 2020-2027 роки». URL: <http://spaska.gromada.org.ua/docs/328379/>.
4. Розпорядження від 28.11.2018 р. № 88 «Про затвердження Положення та складу робочої групи з розробки Стратегічного плану розвитку Спаської сільської ради (об'єднаної територіальної громади) на 2019-2025 роки.
5. Розпорядження від 16.10.2019 р. №86 «Про внесення змін до розпорядження 88 від 28.11.2018 р. «Про затвердження Положення та складу робочої групи з розробки Стратегічного плану»».
6. Рішення від 17.10.2021 р. №560-7/2021 «Про внесення змін та доповнень до Стратегії розвитку Спаської сільської ради на 2020-2027 роки». URL: <http://spaska.gromada.org.ua/docs/988029/>.
7. Рішення від 18.04.2019 р. №323-11/2019 «Про затвердження плану соціально-економічного розвитку Спаської сільської ради ОТГ на 2019-2021 роки». URL: <http://spaska.gromada.org.ua/docs/199554/>.
8. Фото громади. URL: <http://spaska.gromada.org.ua/photo/>.
9. Логотип громади. URL: <http://spaska.gromada.org.ua/photo/>.
10. Герб громади. URL: <http://spaska.gromada.org.ua/photo/>.
11. Опитування в Спаській ТГ

ДОДАТОК 4

УКРАЇНА
СПАСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДА
ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
Івано-Франківської області

РОЗПОРЯДЖЕННЯ № 88

від 28 листопада 2018 року

с. Спас

**Про затвердження Положення
та складу робочої групи з розробки Стратегічного
плану розвитку Спаської сільської ради
(об'єднаної територіальної громади)
на 2019-2025 роки**

Відповідно до ст.42 п. 20 Закону України « Про місцеве самоврядування в Україні»

1. Затвердити Положення про робочу групу з розробки Стратегічного плану розвитку Спаської сільської ради (об'єднаної територіальної громади) на 2019-2025 роки (додаток №1) .
2. Затвердити склад робочої групи з розробки Стратегічного плану розвитку Спаської сільської ради (об'єднаної територіальної громади) на 2019-2025 роки (додаток №2).

Сільський голова

Медвідь М.П.

ДОДАТОК 8

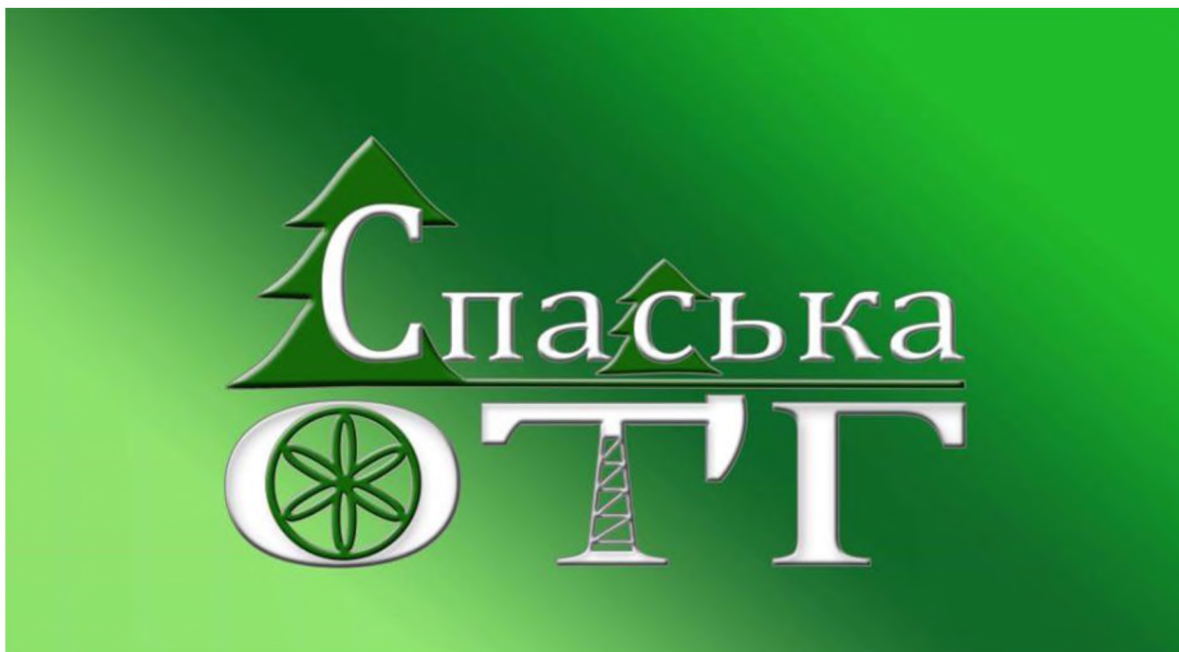

Ялинівський камінь

УГКЦ Преображення Господнього

Додаток 9

Логотип громади

Додаток 10

Герб Спаської сільської ради

ДОДАТОК 11

Рис. 3.1. Структура опитуваних респондентів

Таблиця 3.1

Оцінка мешканців рівня нинішнього стану окремих показників

громади

Показник	Оцінка			
	1 - Незадовільно	3 - Задовільно	4 - Добре	5 - Відмінно
Стан доріг та тротуарів	37	12	1	
Рівень задоволення культурних потреб	8	24	15	3
Медичне забезпечення	17	25	8	
Рівень надання освітніх послуг	5	23	22	
Робота дошкільних установ	10	18	20	2
Екологічний стан	15	15	18	2
Інфраструктура відпочинку та дозвілля	29	13	8	
Безпека мешканців	15	18	17	
Умови для започаткування та ведення власного бізнесу	21	19	10	
Можливості працевлаштування	36	13	1	

Рис. 3.2. Характеристика територіальної громади очима респондентів

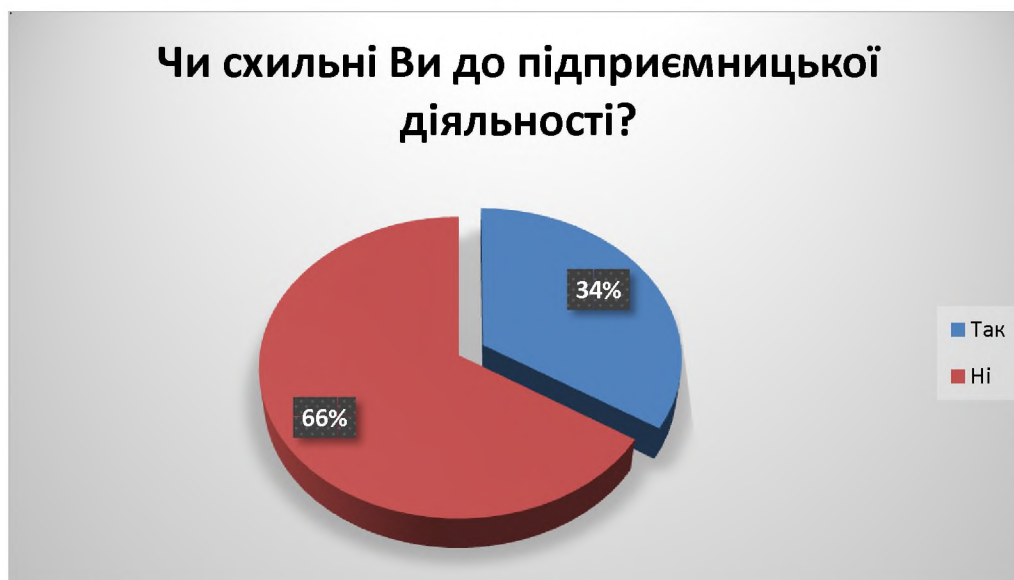

Рис. 3.4. Схильність до підприємницької діяльності

Рис. 3.5. Громадські фінансові пріоритети

Таблиця 3.2

Які на Вашу думку економічні сфери слід розвивати в громаді

Ранг	Сфера
30	Туризм
13	Промисловість
10	Послуги і сервіси
1	Транспорт логістика